

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Адреса редакції і головної контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.

Телефон редакції 1458.
Телефон Друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на рік	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.	на рік	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.
6.50	4.25	2.75	1.25	6.50	4.25	2.75	1.25

Років передплатників можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.
За границю: на рік 11 карб., на шість місяців 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку неходячі, переходять у редакції з місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попередю тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

Театр „СОЛОВЦОВ“.

Сьогодні, 13-го, товариством драмат. артистів під орудою В. Н. Дагмарова при участі С. І. Горелова „Орленок“, др. у 5 д. Ростана. 14-го спектакль М. Ф. Чужбиної при участі д-к: Т. Ісарової, А. Паскалової, М. Чужбиної; д-д. Версеньєва, В. Волховського, С. Горелова, Г. Матковського, Д. Смірнова і Н. Степанова—„Чайка“, др. у 4 д. А. Чехова. Білети продаються. Ціни звичайні.

Городський театр.

Сьогодні, 13-го, остання прощальна гастроль і бенефіс Віри Люце—„Севільський цирюльник“, „Розина“—Віра Люце. Вер. уч. д-ка: Віра Люце, Леліна; д-д. Селявін, Сокольський, Боссе, Тихонов та інш. У 3-му акті в час уроку співу д-ка Віра Люце виконає 1-ше „Варіація“ Проха, 2-ге „Соловей“ Алябєва. Початок о 8 г. в. Білети на всі оголошені спект. продаються.

ГРАМОФОНИ

Товарів од 15 карб. до 100 карб. Грамофонні пластинки. Грамофон-фонографи. Пате і валки до них у великому виборі.

головне депо музичних інструментів і нот

Г. І. ІНДРЖИШЕКА

у Києві, Хрещатин, 58.

Прейс-курорт. безплатно.

тд-7-24

Вже вийшла III книжка журналу

„ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІСНИКА“

ЗМІСТ: Іван Франко: Неначе сон; — Ю. Будиак: На весні; — Ол. Грушевський: Сучасне українське письменство в його типових представниках; — Д. Семенченко (селянин з Харківщини): Страждають села...; — Марко Вовчок: Лист з Парижа; — Мих. Жук: Казка; — М. Кононенко: За думою дума; — Мих. Грушевський: Культурно-національний рух на Україні в другій половині XVI в. (далі); — Ол. Галичанин: Наві робітники; — Ів. Франко: Сучасні досліди над святим писмом (далі); — Сид. Молот: Орач; — З еспанських новелок, пер. Володимир Самійленко: Педро де Ново Нольсон: Гроза міністрів; — Р. Майнар Лагуерта: Патент 1300 (американське оповідання); — Альфонсо Перес Нівеа: З під даху; — Мартінес Руїс: Богема (уривки з шоденника); — Мих. Лозинський: Польська народова демократія; — Айтон Сінклер: Нетри (далі); — Модеста Левицького; — Ів. Франко: Тен як історик французької революції; — З фінських поетів, переспів Павла Граба; — Онсанен (Альвіст): Бідолашна ти, матусю; — Суоніо (Кран): Коли б мав я буйні крила; — Вуарінен (Берт): Як дасть Господь тобі врожай; — Новини нашої літератури: Вол. Леонтович: Збірник „Давін“; — Ф. Матушевський: З українського життя; — В. Панейко: За границю; — Бібліографія; — Книжки надіслані до редакції; — Зміст тому ХLI; — Оголошення; — Зміст четвертої книжки Л.-Н. Вісника.

ПЕРЕДПЛАТА НА ВИДАННЯ КИЇВСЬКЕ:

на рік 8 руб.; для незамовних учнів, студентів, сільських учителів, низших службовців, робітників і селян 7 руб., але тільки коли вони передплачують журнал просто з контори.

На пів року 4 руб. 50 коп.

Передплату можна прислати також по одному рублю на перше число кожного місяця, кому трудно прислати більше відразу. Книгарям і всяким посередникам від передплати 5%, але тільки в тім разі, коли передплата виплачується повна (8 руб.) і вся відразу.

Повні комплекти за 1907 р. і за попередні роки продають ся по 8 руб. Видаєць М. Грушевський. 0-121-6 Редактор Ф. Красціцький.

Всесвітня бібліотека, ч. 2.

ГЕНР. ГЕЙНЕ

КНИГА Ле-ГРАН.

Переклад О. Черняхівського.

5-126-6

СТРАХОВАННЯ ЖИТТЯ ЗАГАЛЬНОПРИСТУПНЕ У І-му ВЗАЄМНОМУ ТОВАРИСТВІ СТРАХОВАННЯ ЖИТТЯ.

1. Страхователі є ді оні члени Т-ва.
2. Тарифи самі дешеві.
3. Премії можна виплачувати частками помісячно.
4. На той випадок, коли б трапилось припинка після двох літ, найбільші виплати і осуди.
5. На страх приймаються особи всіх професій без винятку.
6. Прийом і без медичного свідчення.

ЗАРЯД КИЇВСЬКОГО ОКРУГУ. ПРОРИЗНА, 12. 24-103-10 ТЕЛЕФОН 1898.

ДО СПРАВИ

збудування пам'ятника Т. Г. Шевченкові у Києві.

Приставши до справи збудування пам'ятника найславнішому українському поетові Тарасу Григоровичу Шевченкові, Полтавська Губернська Земська Управа з належного дозволу збирає по всій Росій кошти на цей пам'ятник. Оголо-

шуючи сю святую для українського народу справу, Полтавська Губернська Земська Управа сподівається, що і духовні сини України, і цінителі високого і прекрасного, взявши в її участь своїми, хоч би й дрібними жертвами, допоможуть поставити в осередкові України—Київі пам'ятник, достойний великого народнього поета. Кошти на пам'ятник збирає Полтавська Губернська Земська Управа безпосередно, а також через громадські й просвітні інституції і через довірених приватних людей*).

Предеіатель Управи
Ф. Лизогуб.
Секретарь (підпис).

Кому можна купувати надільні землі.

(Кінець).

Перш ніж дати дозвіл належати до однієї громади, а надільну землю скуповувати і мати в других інших громадах, закон мусів би змінити всю крестьянську податкову систему, особливо в міських (громадських) повинностях і переробити весь устрій громади, а нічого цього нема, бо тут старий закон правує, як і раніше.

Закон 93 р., як в йому зауважено, не розпросторюється тільки на губ. Царства Польського, Прибалтійський край, Кавказь-

* Цю оповістку надіслала до нашої редакції Полтавська Губ. Зем. Управа при листі од 7 марта за № 9708.

кий край і Азіатську Росію. Зроблено се з політичною метою—щоб дати змогу людям „руським“ всякого звання залюднювати ті инородчеські місця. Таким чином на бесарабську, київську, подольську та волінську губ. закон 93 р. розпросторюється. Що ж ми бачимо в законах до тих губ.? В „Пол. Бес. Губ.“ ми в ст. 35 та 40 знаємо, що кожний поселянин може уступити свій наділ другому поселянині, але ж „приналежашему кь одному сь нимъ сельскому обществу, или постороннему лицу, принятому въ общество на основании установленныхъ правилъ“ (40 ст.). Ся стаття існує на підставі закону 1868 року. В „Мѣстн. пол. о кр. губ. кiev., под. и вол.“, в прим. 1 до 94 ст. (вид. 1902 р.) сказано просто: „Каждый крестьянинъ съ согласия общества можетъ уступить свое наделье другому крестьянину, принадлежащему къ одному съ нимъ обществу или постороннему лицу, принятому въ общество на основ. 142 ст. „Общ. Пол.“. В ст. 10 (кн. IV прил. до IX т. вид. 1902 р.) сказано, що з „переходомъ въ другое сословіе или общество крестьянинъ теряетъ право на пользование мірской землей того общества, изъ котораго онъ вышелъ“.

Та й сама редакційна комісія, заводивши в „прил. до IX т.“ вид. 1902 року закон 93 р., напр., написала в 120 ст. „Пол. о вык.“, що участки, придані окремими христианами в особову власність, можна оджучати: 1) „членамъ того же сельскаго общества (какъ прежнимъ, такъ и вновь поступившимъ въ оное), съ тѣмъ, чтобы, съ покупкою участка, приобретатель принималъ на себя всѣ обязательства по уплатѣ выкупной ссуды“ і 2)—тут вказано случай оджучения сторонній особи, про який вказано вище, як цитувався закон 93 р.

Нарешті, що до виступу з громади, то 128 ст. „Пол. о вык.“, вказуючи на потребу оджучити наділ, посилається на цітовану вище 120 ст. і тим самим підкреслює, що наділ можна, і виходивши з громади, продати тільки своєму громадянину, або тому, хто приписується до тієї ж громади.

Все отсе рішуче йде проти того, щоб можна було надільну землю спродувати всякому крестьянину, аби лиш він був приписаний до якоїсь би там не було громади, і ніби то можна володіти наділом в одній громаді, а самому належати до иншої громади.

Підрахуємо тепер загальні висновки:

1) До 1893 р. всякий громадянин мав право, заплативши в казну викуп за свій пай, вимагати од громади, щоб вона вимежувала йому його наділ в окремій участку землі в вічність. Вихід з общинного землеволодіння було устанвлено законом.

2) Законом 93 р. устанвлено, що, як громада не заплатила в казну викуп, виділ наділів окремим громадянам увласність і досрочний викуп ними тих наділів дозволяється тільки за згодою на те громади.

3) З Манифесту 3 ноября 1905 р., що касував викупні догги в казну, коли на землі перестали тяжити викупні гроші, всякому громадянину стало вільно вимагати од громади, щоб вона йому виділила його земельний пайок йому в вічність.

4) Спродувати наділи можна тільки таким людям, які належать до сільської громади, або приписується до неї, а людям всяких инших звань купувати надільні землі не можна.

5) Навпаки поясненню Сената (Общ. Собр. 99 р. № 15 і Гр. К. Дпр. 1900 р. № 48), ми, на підставі наведених вище законів, їх зависли і цілів, міркуємо, що надільну землю можуть купувати од крестьян тільки ті, хто приписаний або приписується до тієї ж самої громади, який дано було надільну землю. Через се громадянин з села А міг би купити в когось надільну землю з села Б тільки в таким разі, як би він приписався до громади села Б, а належать до одної громади і мати землю в другій, третій, четвертій і т. д. громадах не можна.

6) Указ 9 ноября 1906 р. упорядкував процесуальні формальності, але ж принципи крестьянского землеволодіння не одмінює, хоч і він в розвиток старих законів (і не противно їм) де-які незначні новелки.

Вища адміністрація, що має ті чи инші відносини до крестьянского землеволодіння і може впливати на його, використала указ 9 ноября 1906 р. в цілях політичних, тоді як його видано в цілях економічних. Не вважаючи на те, що по закону, як се видно й з вище наведеного, інтереси громади поставлено над інтересами окремого громадянина, і не рахуючись

ні з побутовими, ні з економічними, ні з юридичними (адміністраційними) умовами організації і існування сільської громади, адміністрація поставила в питанні про наділи інтереси окремих крестьян вище над інтересами громади, ажила всіх заходів, аби швидко виторити як можна більший виступ крестьян з громадського землеволодіння на окрему одрубну власність і викликала таку мобілізацію крестьянських земель разом з обезціненням їх, що сього всього певно пережалькаса б і та більшість Державної Ради, яка так клопоталася, щоб ціни на наділи стояли не низькі, а високі. Зараз надільні землі можна купувати в 1/2—2 рази дешевше, ніж землі приватні.

Вища адміністрація вважала за дуже добре, коли яка мога більше крестьян виділу з „общини“. Ми могли б назвати таких земських начальників, які, аби догодити начальству, вжили всю енергію на те, щоб яко мога більше скласти актів про виступ крестьян з „общини“. До цього виступу охочих було і є занадто мало—здебільшого то п'яниці, яким аби швидче роззавати руки на спродаж наділів, щоб пропити гроші, і мало хлопоту, а що ж робитимуть дрібні діти! Громади поки що оглядалися, джували Богові й Цареві за те, що скинуто з них викуп, і не тільки не поспішалися з виділами, а навпаки ставилися до виділів поки що нерішучо, з підозрінням, навіть вороже. І от де-які земські начальники заказали собі в тіпографіях друковані бланки на вихід з „общини“, щоб тільки проставляти фамилі, села та кількість землі, і почали їздити по селах з пропандею виділів з „общини“.

Громади так негативно ставилися до виділів, що земські начальники, знавши про це, навіть в бланках надрукували, що, як громада в місячний строк не зробила виділу, то такий робить через се сам земський начальник. Як охочих до виділу було дуже мало, то вживалися заходи, аби розшукати таких охочих. Найякіший спосіб—це прохання земського начальника з усіма обіцянками.

І от земський начальник радів, коли „знаходив“ доволі людей, охочих до виходу з „общини“. Багато з сих людей зараз поробилися пролетаріями, а їх жінки й діти старіями, бо швидко здобували документ на надільну землю, а це швидче та земля спродувалася за безцінок усіма глїтцям, гроші ж то пропавалися, то проїдалися, бо нуджа через недороди велика, а продовольча запомога така, як в мокрому жарі.

Аліміністрація, ради своєї політики, стала на хибний шлях. Коли така політика протягнеться ще далі, то по селах на користь соціал-демократії виториться такий величезний клас людей безземельних, убогих, некультурних, нічим не звязаних ні економічно, ні морально, ні юридично, ні адміністраційно з сільською громадою, що в селах неможна буде жити—настануть повна небезпека, величезна переступність, анархія та беззаконня. По селах настане ще більше таких людей, що кричати будуть: „землі!“.

А нема нічого більш небезпечнішого для спокою в державі, для лау і законности, як виторення таких людей, що терять їм нічого. Безземельні ж, голодні, незабезпечені шматком хліба навіть на сьогодні, некультурні і нічим не звязані з громадою люде—це й є ті самі, кому терять нема чого. Інтереси суспільства й держави вимагають, щоб таких людей не було. Про инші мотиви для цього ж висновку ми не згадуємо.

С. Просвітянин.

Голос української преси про В. Б. Антоновича.

Галицьке „Діло“ за 10 марта вийшло в чорних рамках з портретом невідомого і статтями, присвяченими його пам'яті.

Уступній статі редакція пише: „Наш нарід понів нову болочу втрату. Не стало між живими одного з найбільших українців в по Шевченківській добі. Се не тільки великий учений—один із найбільших на Україні—що збагатив рідну культуру численними знаменитими працями з обсягу політичної і соціальної історії, археології й літератури України. Володимир Антонович—то один з головних репрезентантів відродженої української ідеї.“

Володимир Антонович показав єдиний чесний шлях для всіх нащадків історичної Польщі на українських землях, поза яким нема нічого, хіба галанасництво і повне моральне декаденство.

Довголітня діяльність В. А. для україн-

ської ідеї припала на найсумніші і найчорніші часи, часи панування указу 1876 року, коли здавалося, що українську ідею темне царство знищить до коріння... Він оставався одним із неможлих, що ніколи не тратили духа, ніколи не прощалися з надією побіди світла над царством темноти.

Живучи постійно на межі між університетом і тюремю, оставався до останніх літ на народнім становищі, тихий, привітний і ласкавий, але енергійний і болярний душею. Коло нього збиралася небагато нещасних часів, шукаючи в нім підпори, розваги і заохоти.

Ум великої моральної сили, людина великої міри, учений з широким горизонтом та політик незломного і чистого як хрусталь характеру—він перетривав незломно найтяжчі часи, стоючи на сторожі української національної ідеї в Росії та кладучи тим самим основи нинішньому відродженню України.

І таки дожив початку кінця сього темного царства; йому довелося власними очима бачити нові покоління при праві на його ниві, серед нових обставин.

Пером тобі рідна земля, яку ти так дуже, так сильно, полюбив—Великий Отамане! Поклін доземний твоїй пам'яті від усіх синів України! Живе українська мати!

Д. С. Томашевський у своїй статі оцінює покійного як ученого і громадського діяча.

Будущий історик українського відродження XIX ст.—каже він—буде говорити про двох Антоновичів: одного, як суспільно-громадського діяча, другого, як ученого історика України. Обидва характерні діяльності покійника дуже тісно звязані з собою. Антонович—історик се не схоластичний складка мертвих фактів минушини, се живий дослідник живого суспільного організму—наші, се історик-соціолог в повній значині того слова. Та окрім того, Антонович брав постійну участь у громадських житті свого часу, участь—що правда—малоголосну та проте безперервну і дуже важну. Він мав чим не більше схильна своїми симпатіями в сім другим напрямі, як у першій, тільки що політичні обставини, серед яких провів він найкращу частину свого життя, страшне панування реакції, не дозволяли йому розвинути своєї діяльності на полі політично-суспільної діяльності.

Вся наукова діяльність Володимира Антоновича була звернена виключно до розслідування минушини України, по-за се поле майже не виходило його наукові інтереси. Та дорібок його на сім полі дуже визначний, він робить автора одним із перших наших культурних діячів в XIX ст.; завдяки сьому дорібкові Антонович перевищив всіх своїх попередників на полі досліду історичного життя України. Круг його наукових інтересів був широкий. Найбільше цікавився він соціальною історією українського народу і тут поклав найбільші заслуги. Сі власне соціологічні симпатії обмежали де-що його круг дослідів, приковуючи його увагу як-раз найбільше до тих моментів української історії, де найясніше виступає еволюційний характер соціально-економічного життя народу—до моментів, звязаних з польською державою. Він свідомо минає індивідуальні і чисто-політичні теми, натомість захоплюється масовими суспільними явищами, де поодинокі одиниці або зовсім нікчуть або стають у тіні масових змагань, інтересів і симпатій. Державно-політичні питання цікавили його найменше. Державна й державні інституції у нього виходять як щось другорядне, майже як конечне зло.

Сю—що найменше сказати—байдужність до державного життя він бачить і в психології українського народу, натомість видить у нього власні „громадські ідеали“.

В його розвідках пробивається симпатія для тих ідеалів, що виявляються в громадянській рівноправности, вічевій управі, виборній старшині і т. и. Вкупі з тими політично-суспільними ідеалами стоїть і громадська етика, що знає тільки один критерій—справедливість. Щирий демократизм, глибока гуманність та республікансько-федеративні симпатії, посунені аж до бездержавности—отсе основні прикмети філософсько-історичного світогляду Антоновича, якими визначається він серед усіх українських істориків.

Від 1880 р., коли гніт над українством дійшов до найбільшої сили, почав Антонович звертатися чим раз більше до передісторичної археології й жертвував мало не всю свою наукову працю. Розуміється, і тут студював він майже саму тільки українську територію. І на сім полі здобув собі дуже визначне ім'я і славу ве-

ликого авторитета. Він без сумніву найбільший український археолог. Він брав живу участь майже у всіх археологічних з'їздах Росії, навіть за границею (в Лісабоні 1880 р.). Він, разом із своєю жінкою Катериною (родом Мельник), також фахово дослідничею в археології, зложив багату збірку передісторичних знахідок.

Володимир Антонович був не тільки першорядним українським істориком, він був також визначним громадським чоловіком, одною з найважливіших одиниць у другій половині XIX в. Його живий нахил до громадської діяльності паралізували одначе тяжкі політичні обставини. Те, що він так зробив на сім полі, трудно ще докладно означити тому, що вся та діяльність це мало відома. Задля тяжкого утиску обрусительного режиму українці мусіли задержувати конспіративний характер навіть у найневинніших справах. Всяка публична праця, як недільні школи на поч. 60-их рр., діяльність київського відділу географічного товариства в сер. 70-их і т. ін., була безпощадно нищена російським правительством, а це нищення запечатано славним указом 1876 р.

Небагато вже лишилось сучасників молодих літ В. В. і дуже було б бажано, щоб вони розказали тепер нам те, що їм відомо про громадську діяльність незабутнього небіжчика.

Державна Дума.

Засідання тридцять шосте (11 марта).
Загальна шкільна освіта.

Після перерви (про початок засідання подано в попередньому числі нашої газети) одкриваються загальні балачки в справі законопроекту про асигновку 1.400.000 карб. на загальні потреби початкової освіти і 5.500.000 карб. на потреби вселюдної початкової освіти.

Першим після докладчика Ковалевського промовляє соціалдемократ Білуосов (іркутської губ.).

Промова Т. О. Білуосова.

Мета ораторів в даному випадку, скориставшись проектом, висловити принциповий погляд на народню освіту. Соціалдемократи голосуватимуть за проект, але з певними поправками. Фракція не стане розсипатися в компліментах перед урядом за внесення законопроекту про вселюдну освіту, бо уряд століттями тільки те й робив, що чинив перешкоди справі народньої освіти. Освіта у всіх її широті ніколи не відповідала бажанням уряду. Правда, уряд виправдується браком коштів. Чому ж, одначе, знаходилися кошти на всякі авантюри, а не знаходилися на розвиток просвітньої справи? Тому, що уряд боявся й борьба освіти. Уряд розуміє, що освіта відкопується під ті піваліями, на яких стоїть наш державно-адміністративний будинок—ось в чому причина ворожнечі уряду до освіти (оратор читає уривки з офіційних циркулярів і записок, писаних проти вселюдної освіти).

Учителі,—каже далі оратор,—безправні, а міністерство народної освіти ніяких заходів не вживає для того, щоб внести

в Думу цілий план народньої освіти. Ми певні, що школа не вийде з теперішнього свого сумного становища, поки порядкування нею не буде передано до рук органів місцевого самопорядкування. Школа однині повинна навчати життя, яким воно єсть. Життя—це боротьба, а громадське життя—це боротьба класових інтересів. Школа повинна навчати свідомого розуміння цієї боротьби й повинна йти під переможним прапором соціалізму (а правачуно вигукну: «ого!», на лавах крайньої лівої оплески). Соціалдемократи,—повторяє оратор,—голосують за законопроект.

З дальших промов можна зазначити хіба тільки одну—кадета Масленнікова. Промови ж Челишева, свящ Станіславського, свящ Рознатовського, свящ Гепецького та інші нецікаві Перший тягне свою нудну казку-безконешник про лихо од горілки, другий обвинувачує за все вчителів, які, мовляв, замість науки захопляться коло «злочинної агітації та пропаганди», третій любляно усмихається й розписується в поважній перед міністром освіти, четвертий, значно розумніший, пропонує збільшити жалуваних вчителів. Але нового в промовах цих ораторів стільки ж, скільки було нового в другій промові Ізвольського.

Промова Масленнікова.

А. М. Масленніков констатує, що всі члени Думи цілком одностайно признають принципову необхідність вселюдної початкової освіти. На жаль, практично здійснити цю справу, через хиби міністерського законопроекту, дуже не легко. Духовний голод країни не підлягає сумніву. Задовольнити його—це найперше завдання й обов'язок Думи.

В дальшій своїй промові оратор розвиває ось які думки. Усього дітей шкільного віку, на його обрахунок, є 10 мільйонів, з яких зараз по школах учиться тільки 35 проц. Коли одкрити 20 тисяч шкіл на мільйон дітей, то кількість учнів зросте всього тільки на п'ять проц. Отже необхідно всі 5 мільйонів карбованців, про асигновку яких говориться в законопроекті, призначити на нові школи й призначити коштів на одкриття нових шкіл. Будівля 20 тисяч шкіл коштуватиме 40 мільйонів карб., для яких сьогорічні 4 1/2 міль. послужать тільки початком.

Оратор кінчає промову палким закликком не докоряти вчителям з думської трибуни, а дякувати їх за ширшу працю на полі народньої освіти.

Засідання знов переривається на 10 хвилин.

Підчас перерви фракції радяться про ораторів, яких кожна з них «випустить» після перерви. Хомаков, Мілюков і Крупельський, мирно бесідуючи між собою й потвержуючи тим пророкування про мирне «сожиття» лева з ягням, укладають респект ораторів.

Після перерви од імені октябристів промовляють М. Я. Капустін та Д. А. Леонов. Перший промовляє «до порядку», нагадуючи, що обмірковується не проект про вселюдну освіту, а тільки асигновка на необхідні шкільні потреби бідуючого

року,—отже промовляти про вселюдну освіту нічого. Леонов одкриває кілька америк: потрібні позашкільна освіта, професійні школи...

Од імені правих виступає В. К. Тичинін. Промова його, зовсім несподівано, виявляється досить слушною й як на правого, шкливою. Гадаючи, що в правильним розв'язанні питання про вселюдну початкову освіту полягає майбутній добробут Росії, оратор заявляє, що фракція націоналістів вітає міністерський законопроект, як перший крок до вселюдної початкової обов'язкової освіти. В своїй попередній діяльності на посаді інспектора народніх шкіл,—каже далі оратор,—він переконався, що серед учителів є така ширя й перелітати любов'ю до свого діла люде, що дай боже, щоб і в інших галузях знайшлося побільше таких діячів. Ось відповідь на огупні обвинувачення вчителів. Наприкінці, оратор пропонує, щоб кошти на школи всі видавалися з казначейства, місцеві ж шкільні податки повинні вносити просто до казначейства, бо теперішня система ставить часто—густо вчителів в дуже прикре становище, лишаючи їх на цілі півріччя без копійки.

Промова Ф. І. Родічева.

Перший виступ Родічева після такого довгого часу викликає загальну увагу. Родічев зазначає, що принциповий бік законопроекту не викликає ніяких сумнівів, одначе, в докладі є де-що, на чому неможна не спинитися. Заявляється, що треба 10 мільйонів карб., а проситься тільки 5,5 мільйонів. Дума повинна заявити, що російське держане казначейство не може бути в такому становищі, щоб не було потрібної кількості грошей для потреб народньої освіти (оплески ліво). В наших вотах ми повинні підкреслити, що економія в справі освіти не буде. Народня освіта являється не національним подвигом, а якорем порятунку для країни.

Далі оратор докладно критикує доклад комісії, після чого він кінчає свою промову такими словами: «Справу народньої освіти, яка повинна стати якорем порятунку для країни, треба очистити од сторонніх настроїв. Один із найстрашніших настроїв—забобони націоналізму (сміх право). Як що ми не признаватимемо місцевих мов, ми тим самим одмовлятимемо всю культуру. Тільки коли всі людські зрозуміє, що цей законопроект—перший крок до культури, тільки тоді ми виконаємо свій обов'язок перед країною й не ухилямося од поставленого перед нами завдання (гучні оплески ліво), шикання право).

Кінець балачок одкладається на наступне засідання, що відбувається в п'ятницю, 14 марта, о 11 год вранці»

Треба ще зазначити, що в засіданні 11-го марта вперше виступив «обращене киян першої курії»—Проценко. Зрештою, на його виступ ніхто не звернув уваги, бо промовляв він в чисто-господарській справі—про передачу думського будинку—й дуже тихо.

Засідання закрито о 6 год. 12 хвил.

Хропун.

(З малюнка тираномого життя).

У камері був смород. Страшний, спеціфичний, острожницький смород. Лямпа з задимленим склом притмареною іскрою блищала в хмарах курави та тютюнового диму, ледве освічуючи невеличкий стіл, над яким, незко нахилившись, три рещанті гуляли, в підхода. Кілька чоловік обступили стіл і уважно слідували за грою, задроз позираючи на невеличкі купки мідяків, що совались по столу. Раз-по-раз чулись уривчасті слова:—прійшов... з нею. Ще раз...

Друга частина камери тонула в млі, але певно тут було повно люду, бо звідусіль чулась розмова, регіт, лайки і хропіння сонних. Вже кілька разів у вовчок зазирава наздрать і казав спати, але на його ніхто не звертав уваги.

Під дверима брязнув замок, скрипнув засовен...

Привели!.. озвалось кількох голосів.

В прочинені двері, дзвінко брязкаючи кайданами, пройшла невеличка, сивувата, кошличувата постать і мовчки сіла під стіною на койку. Всі заворушилися.

— Ну, що, Хропун, як суд?—Куди?—На скільки?

Питання поспішали звідусіль, і вміть гурток цікавих згромадився коло Хропунів койки.

У відповідь Хропун з злістю смикнув за ланцюга, яким були сковані його ноги, від чого ланцюг брязнув на всю камеру так, що всі на мить замовкли, і, ні на кого не дивлячись, не пустивши пари з вуст, ліг ниць на койку.

Всі постерегли, що Хропун став поводитися якось нудно. Після того, як прийшов з суду він ніби води в рот набрав; нікому не сказав жадного слова, не одповів на жадне питання. Вдень він найбільш лежав ниць у камері на асфальтовій долівці (бо на день звичайно виношувано койки у кладову), а всю ніч проводив на ногах.

Зосереджено витиривши журливий погляд кудись поперед себе, нічого власне не помічаючи, він безупинно ходив по камері в вузькому проході од стіни, голосно серед північної тиші брязкаючи кайданами...

Часом той брязкіт розбузував кого небудь від сону...

Але ніхто не виявляв свого незадоволення з такого незвичного поведіння Хропуна—всі були певні, що він невинен в тому злочині, за який його сужено і дивились на його як на жертву людської злоби та омані і судової помилки.

Чудне поведіння Хропуна звернуло на себе увагу й начальства; за ним почали уважно стежити надзирателі. Начальник тюрми не наважився навіть посадити його «в одиночку», як звичайно робили з каторжанами, і зоставив у гуртовій камері.

За кількох днів раз тільки Хропун порушив мовчанку і його сусіда по койці вчав де-кілька слів, швидче,—як після вітхалися—схожив на передсмертний стогін, а ніж на гомінку дужого чоловіка.

— Дак оше й справді так?.. га?.. Завіщо?.. Ох, жінко, жінко... Завіщо-ж... га?

IV.

Однієї ноі—це було через тиждень після суду—Хропунів особливо не спало. Від večірньої перекилки брязкіт ланцюгів безуважно розтіннався у дев'ятій камері аж до другої години ночі. Люде прокидалися, чухмарилися, спочатку не розбіраючи гаряц, що саме поспуло їх сон і, вздрівши Хропуна, засипали знову.

Але молодий хлопеч Петро Гніт не втерпів і наважився забалакати.

— Ви, дядьку, відпочили б трохи, промови Гніт, коли Хропун наблизивсь до його койки.

Хропун, ніби не до його балаканю, мовчки пройшовсь кілька раз по камері і потім спинивсь коло Гніта.

Що робиться

для збудування пам'ятника Т. Г. Шевченкові.

Звістки з Полтави.

Вважаючи потрібним для відомості суспільства безперестанно подавати звістки про всі, хоч би найдрібніші події, які виявляються в справі збудування пам'ятника великому Кобзареві, зазначимо найсамперед заходи, зроблені до сього часу полтавською губ. управою в цій справі, і ті наслідки, які сталися з цього.

В октябрі минулого року губ. управа звернулася до всіх земських управ губерських і повітових на Україні, просячи їх: 1) пропонувати своїм земським зборам призначити кошти в більшій кількості меншій сумі на пам'ятник Т. Г. Шевченкові і 2) впорядити в своїх містах збирання жертв од приватних людей, які побажали б взяти участь в збудуванні пам'ятника великому народньому поетові; з своїм покликком полтавська губ. управа удалася до земств отхас губерній: бессараб., вороніж., катеринос., курської, таврич., харьків. і херсонської.

Про земства чернігівської губ. слід зауважити, що там справа збирання жертв на пам'ятник налагодилися ще зпочатку 1906 року, коли ще полт. управа не мала й дозволу збирати жертви на пам'ятник по всій Росії. Ще в январі 1906 року черніг. губ. зем. збирання, призначивши на пам'ятник 1000 руб. з розкладом на 5 років, зробило заходи, щоб повітові земські управи в межах Чернігівщини збирали приватні жертви, які разом з жертвами земських інституцій малося направляти в чернігівську губ. зем. управу.

На вищезазначений поклик полт. губ. управи до сього часу озвались отсі повітові земські управи: бирючевська, мариупольська, верхньодніпровська, ізюмська, сурдольська, борзненська і козельська,—вони повідомили, що заява полт. губ. управи: не виспіла завчасно на розгляд земських збирань сесій 1907 року. Повітові управи ахтирська (харьк. губ.), дніпровська (тавр.) і обоянська (курска) повідомили про призначіння зем. збиранням жертви на пам'ятник (100+50+42₀₀).

Катеринославська губ. зем. управа прислала вість, що призначіння жертви на пам'ятник од катеринос. губ. земства буде розглянуто найближчим губ. зем. збиранням. Що ж до збирання приватних жертв на пам'ятник, то такі жертви збираються в Катеринославі ще з половини 1906 року, по звідомленню од золотоноського земства; в іюлі 1907 року в Золотоношу вже й одправлено 96 руб., збирання на пам'ятник од приватних людей.

Бессарабська губ. зем. управа оповістила, що заява полтав. губ. управи не була на розгляді губ. зем. збирання через те, що не стосується «міснних пользь і нужд», що ж до збирання приватних жертв на пам'ятник, то бессарабська губ. управа згодилася повідомити бессарабську людиність про поклик полт. земства скласти кошти на увіковічення пам'яті немеручого «Співця України». Путівльська та дніпріська повітові земства (курска губ.) висловили свою незгоду взяти участь в збудуванні пам'ятника Т. Г. Шевченкові.

Такі дольгогочасні наслідки зносили пол-

тавської губ. управи з земськими інституціями в справі збудування пам'ятника славному Кобзареві.

Для збирання приватних жертв на пам'ятник полтав. губ. управа заготовила квитанційні книжки, які вживає потрібним розсилати обережно. До управи звернулося кілька людей з проханням прислати їм підписні листи для збирання жертв на пам'ятник. Послани до цього часу управою квитанційні книжки А. А. Русову і Е. С. Грибенюку в Петербург, Н. А. Янчуку в Москву і А. В. Верзілову—в Чернігів (по 1 марта).

Потрібно ще зазначити сучасний стан фонду на збудування пам'ятника, який збирається в Полтаві. В полтавську губ. зем. управу до цього часу прислали жертви: дніпровська повітова зем. управа (тавр.) 50 руб., обоянська повіт. зем. управа (курска губ.) 42 р. 5 коп., М. І. Палайничка з м. Сміли, київської губ., 12 р.; 85 к., Г. Волошинов з Севастополя—1 р.; всього 105 р. 90 коп. Зачислено також до сього фонду 300 руб. з 1000 руб., призначених на пам'ятник полт. губ. зем. і розложених на три роки. (Відомості до 1 марта).

Бажано, щоб всіма громадськими інституціями і установами, які спричинилися до справи збудування пам'ятника Т. Г. Шевченкові, були подані на сторінках «Ради» в протязі недового часу відомості про те, скільки якою установою зібрано коштів на пам'ятник.

Треба, щоб роз'єднана справа збирання жертв на пам'ятник звелась до купи і щоб всі кошти, які де єсть для збудування пам'ятника, були б підраховані. Суспільству треба знати це, щоб з успіхом провадилась справа далі.

А. П.

ПО РОСІІ.

Повідомлення редакції «Столичной Почты». В газеті «Русь» уміщено такого листа до редакції. «На багато запитаннів провінційальних передплатників, чом вони не одбирають «Столичной Почты», повідомляю: З 29 февраля, по трусі, зробленому поліцією в редакції та в конторі газети, помешкання газети було запечатано, через віщо не маючи адрес передплатників, ескспедиція газети не мала спроможности посылати газету в провінцію. 5 марта редакцію та контору распечатано. Того ж таки дня наказом од 4 марта, на підставі надзвичайної охорони саму газету було припинено. Тепер видавництво й редакція дбають про те, щоб задовольнити передплатників і вирятуватись з того важкого становища, в якому опинилися випівництво через зазначені причини. Співіщаючи про це, я разом з цим прошу і передплатників, і всіх, хто потернів од моєї справи, поставитись до сучасного мого становища з терпінням. Фундатор газети та спільник Л. Хольський.

З'їзд дворян. 9 марта в Петербурзі, в залі дворянського збирання почався з'їзд сполученого дворянства. На перших зборах головою з'їзда обрано графа А. А. Бобринського. На з'їзд явилось 187 делегатів од 80 губерній, серед яких єсть і

будіи не він і вбив, а тільки на його ліній впаде—дак його заслужено аж на сімнадцять літ, і що ви думаєте? Одбувши каторгу, він тепер там живе паном на всю губу. Недавно прислав батькові листа, пише: не тут, каже, каторга—то б то в Сибірі,—а там у вас...

Хропун журливо похитав головою...

— Ні, хлопче, я свій талант знаю краще, ніж хто небудь... От бач, твій дядько спродався, жінку забрав, кубло... а... а моя жінка...

Голов його зненацна затримтів і він ледве зловив додати:

— А я не винен... е—е... як би ти знав!..

Більш він не балакав... Брязкіт кайданів розтіннався у камері до ранку.

V.

Другого дня в обідню пору в тюремнім дворі зненацька зробилась штурма: виявилось, що Хропун, якого випущено на прогулку, підгледівши, коли надзирателі одступили на хвилинку од незахисної брами, вибіг з двора і стрибнув у колодязь, що був майже під самими ворітками. Колодязь був страшенно глибокий...

Витягли мертвого, синього трупа...

Ця несподівана смерть чудного чоловіка викликала між рещантами дуже багато балачок і догадувань, але головне—причина самоубиства зосталась темною для всіх, так же як і питання: чи справді вбив Хропун чоловіка, чи на його тільки впаде така нещаслива «ліній»?

Надвечір його поховали.

Прошло днів п'ять після похорону. Ранком того дня було дуже холодно. Спирний дощ густою завісою отгорнув тюрму. Рещанти дуже не охоче витикали носа «на прогулку» і швидко ховались по камерах.

Під тюремні ворота підійшла Олесь. Влягнена вона була в дозгу, мабуть матерну карсетку і стару діраву свитинку. Звісно, одяг цей не міг захистити Олесі від густого дощу й холодного пронизуватого вітру і вона страшенно змерзла. Дрібненьке личко її поспинило, а хуцьке тількие прижало. Під рукою держала вона шматок калача, вгорнутого в стареньку хустку—значайний гостинець батькові.

— Відчиніть мені, дядечку, я прийшла

член Державної Думи. Зараз, як тільки відкрилися збори, оповіщено було про смерть одного з енергійних членів сполученого дворянства А. І. Зибіна. З'їзд ушанував його пам'ять вставанням і ухвалив заснувати спільно, його йменню присвячену. Делегат сибірського дворянства казав про потребу в реформі дворянських затишків. Приручено обміркувати цю справу комісії. Доклад графа Дорера про хиби в системі вибору членів державної ради викликав дебату. На думку дворян, ця система зменшила їхні виборчі права і надала їм більше земства та промисловцям. Далі були промови про те, що нема захисту дворянському добру. Пропонувалося заснувати спеціальні ватаги стражників і давати на це якийсь відсоток з своїх прибутків, як що уряд не хоче взяти цього видатку на себе. 10 марта відомий Самарин робив на з'їзді доклад про місцеву реформу. (Св. М.)

— **Справа з реформою місцевого самоврядування.** Міністр внутрішніх справ передав справу з введенням земського та городского самоврядування в Польщі, Сибірі й на Кавказі на обміркування особливої наради, скликаній при міністерстві, з участю представників од земств. На нараду закликали досвідчених людей, представників Польщі й Кавказу, а отамани козацьких округ прислали чиновників краєвих управлінь. Засідання цієї наради почалися 11 марта. (Н. Д.)

— **Становище архимандрита Михайла.** Рада вищих жіночих курсів петербурзьких клопоталася, щоб архимандрит Михайло дозволено було читати раз на тиждень лекції на цих курсах. Міністр внутрішніх справ, порозумівшись з синодом, 6 марта дав дозвіл на це, але скористуватись ним неможливо було, бо архимандрит Михайло заборононо приїздити в Петербург. Клопотатись узялась кадetskа фракція Державної Думи, і от секретарь фракції Харламов ізняв для цього до митрополита Антонія. Архимандрит Михайло тепер дозволено оселитись у Білоострові і раз на тиждень приїздити в Петербург. (Св. М.)

— **Про церковний собор.** На цих днях у синоді, за приводом московського митрополита Володимира, обдуриться приватне засідання, на якому розглядатимуться матеріали передсоборного „присутствія“. На засідання закликаю представників духовенства Державної Думи та Державної Ради. На засіданні, головним чином, міркуватимуть про те, як би найшвидше скликати церковний собор. Напишеться відповідний проект, який подадуть потім через митрополита Антонія до Царя. Як відомо, передсоборна комісія міркувала, наскільки потрібно давати рішачий голос білому духовенству та мирянам, проти чого члени комісії й висловились; а духовенство (біле) такої думки, що, коли робиться таке обмеження, то цим не дається йому взагалі участі в церковному соборі. (Н. Д.)

— **Прохання жіночої поступової партії.** „Русь“ пише, що клуб жіночої поступової партії постановив клопотатись перед міністром внутрішніх справ, щоб скасовано було лікарсько-поліцейський догляд за проституцією. До прохання мається на дуці додати силу підписів чоловіків та жінок. Скасувати цей лікарсько-поліцейський до-

гляд дуже легко, бо весь він держиться на самих тільки адміністративних постановках. Для скасування його не треба ніякого закону.

— **Ілюстрація до переселенства.** Наш День* наводить характерний уривок з прохання до переселенського управління од 64 родин переселенців тобольської губернії, тарського повіту. „Бідуючи од безземелля, од неродючої землі, ми, бажаючи поліпшити свою гірку долю і слухаючись порад та квізюк земського начальства, переселилися в Сибір, продавши своє злиденне хазяйство. Але на наше лихо землі в Тобольщині до цього часу нам не дано. На клопоти, на шукання пішли всі наші злидні. Бідуємо без землі вже 5 років. Жити нам нема з чого. І от 150 душ трудящих людей, які ставять собі галсом працю й честь, бродять по тайгах Тобольщини та Акмолінської області, голодні, хворі, з морально й фізично покаліченими жінками й дітьми, клануть свою долю, плачуть гіркими на несправедливості до своєї долі. Тимчасом, земля єсть, вона дожидає, жадає свого улюбленого сина, трудящого орача так само, як він, скривлений орач, жадає її“. Переселенці прохають, щоб дано їм було надлі родючої землі.

— **Про втечу Марії Спірідонової.** У департамент поліції прийшла звістка, що Марія Спірідонова вже два тижні як утікла з каторги. Адміністрація каторжної тюрми ніяк цього не сподівалася і через те дуже зметушилась. Шпіль тижень вона ганяла за вітачкою. Всю місцеву адміністрацію поставлено на ноги. Нічого з того не вийшло. Адміністрація певна, що Спірідонова втікла, перебравшись за мужчину. (Н. Д.)

— **Тюрма й заслання.** Міністр юстиції наказав губернаторам обов'язково подавати лікарські свідоцтва про здоров'я всіх за сланих, і тих, що засилаються з приговорів судів і адміністративних засланців. (Русь).

Гером йому земля!

Таки довелось прочитати, бодяй вчетверте не чути... Вбили Герценштейна, вбили Юлоса, вбили й Олександра Львовича Караваєва... Кров депутата мученика пролягла на українській землі, то нехай же знає Україна, що то є кров чиста, чесного борця, за добробут народу. Не багато часу довелось мені зустрічатись з покійним, але й за той короткий час—101 день існування другої Думи—покійний став мені пам'ятним на весь мій вік... Як завзятий працював він над організацією, трудової групи... Я не раз, глянувши на блідовате, але й разом з тим повне мислорілля турботи обличчя Караваєва, дивувався собі, як витримує він, сілячи в день мабуть ніяк не більш 5—6 год, од 3—2 год. Іночі до 8 ранку. Але чи й завше ці шість годин—кажко без переборщення—Йому могло спатися?... Пам'ятаю той час, коли його судили трудової фракції за... зраду. Зрада-ж Ол. Львовича була у тому, що він в аграрній комісії на виборах голови подав голос за кадета, а не за на родного соціаліста, рахуючись з особистими залежностями від еротиції, характеру й умілості, вартостями тогочасного де-

путата. Судили... але забули, що власно Караваєвим група держалася, бо він безперечно був самим кращим знавцем аграрного питання і мав саму найширшу популярність серед селян, котрі не могли не по ути в лідерів перше всього чоловіка великої совістності, великого серця...

Праві не раз з потугами на остролілля ставились до покійного, дивуючи, що він бувши доктором, взявся до політики... Тепер дякуючи двом хулганам, вони можуть бути супокійними... Доктор Караваєв не вернеться на думську трибуну і не стане колюко в їх серцях... Він умер, та не вмєря його думки, та житиме довго серед друзів народа його світла пам'ять Свяц. А. Гриневич.

Поїзд 8 березня.

ПО УКРАЇНІ.

— **У Києві. Одпуск ген.-губ. В. А. Сухомлинова.** Начальникові Південно-західного краю ген.-од-кавалерії В. А. Сухомлинову височайше дозволено вийти на 2 місяці за кордон. Зараз ген.-губ. Сухомлинов у Петербурзі на нараді командующих військом про реорганізацію воєнних округ.

— **Арешт часопису й позивання редактора його.** З постанови київського тимчасового комітета по справах друку на № 4 місцевого часопису „Южный Фармацевт“ накладено арешт, а редактора його Г. М. Шабатта потягнуто до суду по 129 ст. карн. зак.; окрім того за передовицю в № 7 того ж часопису д. Шабатта так само потягнуто до суду на підставі тимчасових правил про періодичну пресу.

— **Вісти з суда.** Скасовано приговор. Цими днями в київській судовій палаті по апеляції розглянуто справу житомірського книгаря А. Б. Вакса, якого обвинувачувано по 1020 ст. карн. зак. Житомірський окружний суд за те, що д. Вакс, „маючи в г. Житоїрі книгарню з бібліотекою, мав у себе книжки та брошури, які надруковано без перегляду цензурного комітету“, приговорив його був одштрафувати на 10 карб., а книгарню й бібліотеку закрити. Апеляційну скаргу обстоював пом. прис. адв. Г. Л. Скловський. Палата постановила приговор житомірського окружного суду скасувати і Вакса виправдала.

— **Два смертні засуди.** 11 марта в київському воєнно-окружному суді І. Туркеленка й Ф. Поліщука за підпапи приговорено повісити.

— **Літературно-музичний вечір.** Сьогодні, 13 марта, в народній автіорі (Бульв.-Кудрявська, 26), відбулось літературно-музичний вечір.

— **Од т-ва взаємної допомоги фершалів та фершалеків.** 15 сьогорта, в 7 год. 30 хв. вечору в автіорі проведувачої каїнаї при Олександрівській городській лікарні відбулись XIX загальні рокові збори членів товариства фершалів та фершалеків.

— **З Київщини.** Курси для народних учителів. З 15 мая до 1 іюля сьогорта в Умані при середній школі садівництва й хліборобства одбудуться для вчителів та учительок народних шкіл курси садівництва, огородництва, шовківництва та бжівліництва. (К. М.)

— **Без вини винний.** Торік в сьентябрі місяці арештовано було в Умані учня хліборобської школи Ткачука, на якого думали ніби він вакціями роскидав в своєму рідному селі протиурядові прокламації. На сілвстві Ткачук не тільки одмовлявся од того, що то він робив, а навіть видав себе за прихильника „істинно-русских людей“. І виявилось, що це й справді так. Тимчасом, як пові омяє „К. М.“, Ткачуку довелось проте просидіти під арештом більш як 3 місяці, а коли його нарешті випущено на волю, то назад в школу не прийнято.

— **З Поділля.** Українське евангеліє. Як повідомляє „Пол.“, 4 февраль, саме в день пам'яті св. Кирила, первоучителя славян, єпископ польський Парфеній разом з своїми співробітниками нарешті закінчив редакування, з доручення св. синоду, українського перекладу евангелія. Тепер саме йде коректурна робота тексту евангелія од св. Луки та підготовляється до друку переклад евангелія од св. Іоанна.

— **З Чернігівщини.** Хитромудра передплата. З початку сьогорта року, як повідомляють „К. Вєстям“, з сьоснічного повіту, в усі сільські розсправи та монополкы волінської волости почала приходити місцева рептілна газета „Черниговское Слово“, хоча її ніхто й не передплачував. Селяне не дуже-то нею захоплювались, а тимчасом, по прислілю: „дарованому коневі в зуби не дивляться“, ніколи таки читали, зовсім не думаючи, що за неї доведеться платити. Тепер, напр., в с. Чорнотичах з сільської громади потребувано за цю газету 4 карб. передплати.

— **З Полтавщини.** По приговору громади. По багатьох селах на Полтавщині останніми часами селяне почали дуже часто практикувати приговори про виселення в Сибір своїх „порочних“ громадян. Приговори ці виконуються дуже швидко і доля висланців дуже сумна. Яскравим доказом цьому може бути ось який факт, що стався недавно в лохвицькому повіті. Одному селянинові М. дісталось в спадщину од батька кілька десятків десятин землі, що скуплені були колись за безцінь од злидарів односельців. Тепер вони звернулись до того селянина, щоб він їм перепродав назад їх землю за ту ж саму ціну, що й батько його їм платив. Він, певна річ, одмовився. І тут оригінально розважали це маленьке аграрне питання. Під впливом колшніх хазяїнів земля, волосний сход постановив вислати селянина М. в Сибір, जो людину „порочну“. Зараз М. сидить в Полтаві і шукає захисту в юристві. Але вони тут

нічого не можуть зробити, бо, мовляв, приговор громади—закон. Є чутка, що далі М. думає звернутись за допомогою до губернатора та міністра.

— **Налякано чи невадча?** В Лубнях уночі, проти 10 марта тхсь вилавив вікно в друкарні Ішковица, на Гімназичній вул., проти поліції. Це запримітила аж другого дня вранці одна дівчина, що служе в тому дворі, і зараз же сповістила Ішковица. Виявилось, що з друкарні нічого не пограбовано, а тільки зроблено трохи шкоди (розсіпано піваркушову сторінку набору та ще шось). (Од власн. кор.)

— **З Катеринославщини.** До смерті Ол. Л. Караваєва. Як переказує „Приди. Кр.“ у Катеринославі, колишній депутат 2-ої Думи, лікар Ол. Л. Караваєв незадовго до своєї смерті звернувся до лікарів з словами: „Мені недовго зостається жити; прошу вас: поклопочіться, щоб нікого через мене не турбували,—бо ж мені не лєхе буде, як тхсь через мене постраждає“.

— **Перші наслідки.** На Катеринославщині уже почали функціонувати повітові сисні команди, що заведено на кошти, видані земством. Вони вже устигли вліпати кілька видатних грабників та конокрадів.

— **З Харківщини.** Лекція про В. Б. Антоновича. 10 марта у Харківці в бібліотечній залі в університеті ректор Д. І. Багалій прочитав для студентів істориків лекцію про проф. Володимира Боніфатовича Антоновича, що оце 8 марта помер у Києві. В своїй лекції д. Багалій амальовав ріжносторонню учену діяльність небижника та її глибокий вплив на розвиток української історичної науки, археології та етнографії. (Юж. Кр.)

— **Проф. П. Т. Степанов.** У Харківці 8 марта помер на 69 році життя висулужений ординарий проф. зоології харківського університету Павло Тихонович Степанов.

— **Пожежа на заводі.** Вночі проти 9 марта в Харківці счинилась велика пожежа на миловареному заводі Воловника. Вигоріло геть чисто все в середині заводу. З чого сталась ця пожежа—невідомо. Робота зног розпочалась на заводі певно місяць через два, коли власники його сподіваються підправити усе зруйноване огнем.

— **З Херсонщини.** Буря на морі. З Одеси повідомляють, що на Чорному морі люють страшні бурі, які майже зовсім перепинили плавання по морю. Парашоди затримуються у портах. Через страшне морське хвилювання робота по пристанях порта в Одесі стала.

— **Сумне явище.** З Єлисавети „Од. Н.“ пишуть: Де-які поміщики, що побували цими днями в своїх економіях, повідомляють, ніби хліба значно погіршали, видимо через морози останніми днями. Вночі проти 9 марта випав сніг.

— **Підкоп в тюрмі.** В Єлисаветі в одній камері старої тюрми, де сидить 38 важких в'язнів, викрито підкоп. Знайдено чотири вибухові речі.

— **З Таврії.** Читачі—зłodі. В г. Мелітополі в місцевій громадській бібліотеці з'явилися читачі—зłodі, що безсоромно крадуть з столів газети й часописи. Не зважаючи на те, що за читання платиться всього-на-всього 1 коп., читачі проте додому забирають дочитувати, чи пак „зачитувати“ газети й часописи. Бібліотечна адміністрація клопотана обміном книжок та записом абонентів і не має спомогти встежити за читачами—зłodягами.

3 ГАЛИЧИНІ.

— **Телеграфна вістка про смерть Володимира Антоновича** наспіла до Львова вночі з суботи на неділю, на руки проф. Грушевського, як голови наукового т-ва ім. Шевченка. Засідання історичної секції наукового товариства ім. Шевченка, що було визначене на неділю рано, перемінялось в засідання присвячене пам'яті славного історика України. В нім взяли участь і президі українських львівських інституцій, яким вєспілося дати знати про сумну подію.

Проф. Грушевський розпочав засідання промовою, в якій схарактеризував великі заслуги покійника на науковім і громадським полі, підчеркуючи, що як раз в Галичині тішився він великою симпатією, тому що в його найкращих працях галицька суспільність бачила зображення головних моментів великої історичної драми, що зветься польсько-українською боротьбою. Далше значив проф. Грушевський, що покійник усе був великим приятелем Товариства і живо інтересувався його долею і життям. Вікніці вєзвав присутних пошанувати пам'ять славного сина України повстанням з місць. По сім, на знак жалоби, перервано засідання, а проф. Грушевського упрощено заступити товаришом при похоронах і зложити вієнєч на могилі. Подібні прохання передав і голова тов. „Прєсвіта“ проф. П. Огоновський. Рішено також полати сумну подію до загальної відомості п'якатами. „Дло“.

Епопомичне життя України.

— **Данні про виріб і споживання української бляхи за минулий рік** представляються в такому вілі:

Райони споживання:	Райони виробу:		
	Український	Польський	Центральний
Бакявський	2.371.645	78.733	42.303
Варшавський	643.188	1.165.615	23
Московський	938.845	145.474	243.889
Харківський	304.243	176	283
Петербургський	414.923	140.601	27.165
Одеський		28.153	—

Київський	280.745	43.534	103
Ростовський н.д.	321.380	292	308
Саратовський	218.871	—	2.458
Рижський	45.311	162.427	13.329
Лайський	9.451	—	1.088
Вивіз за кордон		60.568	—
Усього	5.602.315	1.786.840	330.949

Таким чином, український металургічний райов стоїть на першому місці (73,04 проц.) що до виробу. Що ж до поділу виробленої на Вєртіні бляхи, то 42,3 проц. її споживає бакявський район, 34,4 проц. споживається в найближчих українських районах (в харківському, одеському, ростовському та київському), 5,4 проц.—в петербурзькім, 1,4 проц.—в варшавськім і 0,7 проц. в решті райов.

— **Вечірні курси для робітників у донецьких басейні.** На з'їздах українських гірничих промисловців не раз порушалося питання про організацію вечірніх курсів для робітників. Останні з'їзди українських гірпропромисловців арвзначили 1.800 карб. на вечірні курси для робітників в 6 пунктах доаєчного басейну (по 300 карб. на кожні курси). До сьогорта є на думці одкрити курси в Грушевці й вже фундуіаюють курси при лисичанській штейгерській школі. Курси одкрито з марта 1907 р. Зпочатку на курси записалося звиш 80 робітників околишніх копалень, але зараз правильно працюють тільки 44 робітника.

На чолі курсів стоїть управитель школи обільно з учителями школи, з яких складається рада, куди входить і представник од радя з'їзда українських гірпропромисловців.

— **Відновлення павловської цукроварні.** Останніми часами вже приступлено до відновлення павловської цукроварні, що згорівла місяць до три тому. Цукроварня ця знаходиться при м. Сумах, в Харківщині, й належить найбагатішому заводіорському цукроварові П. І. Харитоненку. Оборудувати новий завод доручено автономному т-ву „Оумські машинобудувальні майстерні“. По відновленню завод буде поширено й продукційність його буде побільшено.

— **Пильга вставці.** Єлисаветське сільсько-господарське товариство вєво язає в Єлисаветі а 20 до 30 арпіля с. р. ІХ сільсько-господарську й промислово-кустарну виставку. Щоб забезпечити усіх цій виставці, міністерство фінансів встановило для експонентів льготний тариф: на виставку експонати перевозимуться повним комерційним тарифом, а наряд з виставки—безлатово. Льгота ця вступає в силу з 1-го марта с. р.

— **Нова артіль.** В Катеринославі організувався нова артіль палітурників під назвою „Грудь“.

— **Прибуток од контрактів у Київі.** Контрактний ярмарок у Київі сьогорта—за час од 1 февраль до 9 марта—дав городові прибутку 38.500 карб. Торік од контрактів дісталось 37.000 карб.

Дрібнички.

Вєско буває.

Недавно ще в міністерстві залізниць клеветіло, як у казані,—то йшла завзята війна поміж міністром, д. Шауфусом, та його товаришем, генералом Вендрихом. Парисовим яблуком був цим разом так званий експлуатаційний корпус, що вїгдає ген. Вендрих на те, щоб зрятувати рідний край і до кориня винищити по залізничних крамолю. Той проект, мабуть, пам'ятний читачам, бо мало не що-дня йшли про його чутки, якими просто паморочки можна було чоловікові забити. Оце сьогордні читаєш, бувало: подужав д. Шауфус, проект ген. Вендриха одкинуто і сам він іде в одставку; а на завтра гляди—бере вже гору ген. Вендрих, витягає свій проект з кишені і знов становище д. Шауфуса важить на терезах сілної долі. І так раз-у-раз—одні з двох генералів ходить з проханням про одставку в кишені, другий з своїм проектом експлуатаційного корпусу і немов лякають цими папірцям одні одного. Чисто, як той казав: „то сей, то оный“ на бокь гнется“, і така т'яганина в міністерстві була кілька довгих місяців. Нарешті проект ген. Вендриха поховано, з'єдється, вже зовсім, принаймі, якийсь час нема про його звісток і чутка про його загинула. А втім, може він знову в слухний час воскресне і знов доведеться д. Шауфусові держати на поготові прохання про одставку в кишені. Вєско буває, як дуже дотепно зашутував був тхсь Бен-Акібу з „Урелі-Акісти“.

А тимчасом найкращий доказчик—життя дало вже добру ілюстрацію до проекту „Русское Знание“ меланхолічно росповіло недавно, що де-яких членів „союз руссаго народа“ повганяли з служби по залізничях і коли „союз“ зробив про це слідство, то виявилось, що союзники на службі, кажучи делікатно, вмочали руки в чуже добре, перевозили „зайця“ і взагалі вславились такими вчинками, що навіть „союзіві“ не видне око за них заступатись.

Факт дуже цікавий, як що пригадаємо, як ролно в „експлуатаційному корпусі“ призначено було якраз союзникам. Вони сьогорта найбільше проектом ген. Вендриха цікавились і навіть уживали були всяких дипломатичних і недипломатичних заходів, щоб проект зробився законом. Та й не диво, бо проект мав цілу армію

до тата, до Хропуна...
 Брязнула квартира в закутих в залізо воротах і звідліл визирнула своуса пика надзирателя.
 — Чого тобі? гукув він.
 — Ви ж мене знаєте... я до тата...
 Надзиратель пізнав дівчину. В його голові промайнула думка, що Олєся ще не зна, що поділось з її батьком і правдива звістка її тяжко вразить. Йому зробилось жаль Олєсі і він збрехав:
 — Сьогордні, дівко, нікого не пускають до рєштантів—приїдеш через тиждень.
 — Відчиніть вже, дядечку, бо мені дуже треба побачити тата... Дуже треба...
 — Кажу тобі: не можна, не прийомний день...
 — Мене ж ваш пан завше було пускають...
 Благочиний Олєсин голос затремтів і буйні слєози виступили на запали очах.
 — Ну, зажди трохи, я позву начальника, ласкавіше забалавав надзиратель, а сам подумав: „хай-він-й-вє роскаже“.
 По хвилинні розчинились ворота і перед Олєсею вирєсла здоровенна, гладка постать з чорною бородою.
 — Ти чого? суворо спитав начальник, сердито озирнувши дитину. Його одірвали од чаю і це дуже спричинилося до його незадоволення.
 — Я до тата... тут вони... ви ж знаєте...
 — Чого до тата?
 Знов слєози загумотали чисті, дитячі очі.
 — Я хочу, щоб тато дали якусь пораду... Так неможна... Мачуха вигнала... в хату не пускає... Каже, що я дармоїдка... Я не спала в яслах, а тепер холодно... В мене кашель... груди болять... А сьогордні скажеш, щоб я не спала і в яслах... Каже: „битиму“... Моєї мамі кожушанку забрав... сама носить... Я довог мовчала, а тепер все роскажу татові, хай знають... Скажу хто в нас ночує... Все скажу... хай... як вони...
 Ридання спинили течію Олєсиного жалю і вона одвернувшись, соромлячись за свої слєози, почала їх похашем витирати з брудненою полою старої свитки.
 Начальник належав до гурту тих добродів, що не розуміють чужого лиха, не спочувають йому. Нєтерпляче вже дождавшись, покіль замовкла Олєся, він мідніше обгорнувся теплою шинєлю і байдуже й рішучо сказав:

Ів. Тарасенно.

